

ЕКОНОМІКА

ОТРИМАНО:

20 Жовтня 2023

ПРИЙНЯТО:

20 Листопада 2023

ВИПУСК:

20 Грудня 2023

УДК 005:502.174]:336.226.44(477)

DOI 10.26661/2522-1566/2023-4/26-01

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ТА ЦІЛЬОВЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО
ПОДАТКУ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ВІДХОДІВ

Бірюков Т.Р.*

аспірант,

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

ORCID 0009-0001-8552-9944

Бухаріна Л.М.

д.е.н., професор,

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

ORCID 0000-0002-7173-6619

*Email автора для листування: timur.biruykov@ukr.net

Анотація. У статті проаналізовано структуру та розкрито сутність основних функцій екологічного податку. З огляду на головну мету екологічного оподаткування визначено регулюючу функцію як основну функцію, яка закладає ідеологію екологічного податку, а фіскальну та соціальну, як другорядні його функції.

Розкрито сутність та роль соціальної функції екоподатку в корекції соціально-значимих негативних зовнішніх екстерналій, що супроводжують господарську діяльність підприємств-забруднювачів та впливають на третіх осіб, що не є безпосередніми учасниками ринкових відносин.

Проаналізовано динаміку та структуру показників надходження екологічного податку до державного, місцевих та зведеного бюджету України з метою визначення ефективності виконання його фіскальної функції та пропорції розподілу зібраних коштів між рівнями бюджетної системи з метою оцінки ефективності їх використання за цільовим призначенням. Розглянуто динаміку надходжень від сплат екологічних податків до Зведеного бюджету України за регіонами з метою визначення тих регіонів, в яких фіскальна роль екоподатку реалізовується найбільше.

Досліджено динаміку обсягів забруднення за основними складниками екологічного податку для аналізу ефективності виконання регулюючої функції екологічного податку. Розглянуто фінансові показники репрезентативної вибірки найбільших підприємств-платників екологічного податку з метою оцінки стимулюючої ролі екологічного податку для досліджуваних суб'єктів господарювання. Проаналізовано структуру видатків бюджетів усіх рівнів на природоохоронні заходи з метою визначення можливостей досягнення компенсаційних цілей екологічного оподаткування.

Визначено основні проблеми екологічного оподаткування та окреслено перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: екологічний податок, фіскальна функція, розподіл податкових надходжень, регулююча функція, природоохоронні заходи.

JEL класифікатор: E 62, H 23, H 72, O 13, Q 28.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасний стан розвитку економіки України та більшості її регіонів характеризується домінантною роллю ресурсоемних виробництв та високим рівнем антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище. Вже багато років поспіль українська національна та регіональна екологічна політика характеризується недосконалістю методів впливу на стимулювання раціонального природокористування та нехтуванням принципами сталого розвитку, що в результаті призвело до нестачі фінансових джерел для підтримання природоохоронної діяльності держави.

Одним із найдієвіших економічних інструментів екологічної політики, який стимулює суб'єкти господарської діяльності до скорочення обсягів викидів, скидів та розміщення відходів, а також до модернізації господарської діяльності з метою впровадження природозберігаючих технологій, є екологічне оподаткування. Проте стимулююча роль екоподатку значно обмежена через низьку фінансову мотивацію суб'єктів господарювання до мінімізації обсягів забруднення навколишнього природного середовища, а обсяги надходжень екоподатку до всіх рівнів бюджетної системи України залишаються недостатніми для реалізації природоохоронних заходів. Низька ефективність екологічного оподаткування призводить до подальшого зростання обсягів забруднення навколишнього природного середовища та виступає одним із негативних факторів впливу на еколого-економічну безпеку України.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемі неефективного екологічного оподаткування в Україні присвячено праці багатьох вітчизняних вчених, зокрема О. Веклич, А. Липко, І.М. Синякевича, І. Ярової, Є. Мішеніна, Л. Поліщук, З. Шпильківської, О. Найденко, Н. Авраменко, Т. Домбровської, які вважають, що екологічне оподаткування сьогодні має використовуватись як один із найефективніших економічних інструментів формування ефективної екологічної політики. Проте питання цільового та функціонального призначення екологічного податку потребують більш глибокого вивчення.

МЕТА СТАТТІ

Аналіз ефективності виконання основних функцій екологічного податку в Україні та визначення основних напрямів удосконалення менеджменту та адміністрування екологічного оподаткування як елементу системи забезпечення екологічної безпеки України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

В різноманітті податків та зборів особливе місце за своїм призначенням займають непрямі податки специфічного призначення, які пов'язані із охороною навколишнього середовища та відносяться до категорії екологічних податків. Екологічний податок являє собою обов'язковий платіж, що сплачується з фактичних обсягів різних викидів, скидів, розміщення відходів у довкіллі [1]. Адміністрування екологічного податку регламентується розділом VIII Податкового кодексу України.

Екологічним податкам притаманні такі ж самі функції, що й іншим видам податків, проте найбільш значущою є регулююча функція, тому що основна мета екологічного оподаткування полягає у стимулюванні підприємств-забруднювачів до використання екологічних технологій. За Законом України «Про управління відходами» пріоритетним напрямком управління відходами визначено запобігання та скорочення обсягів їх утворення, мінімізація небезпеки, яку вони становлять для навколишнього середовища та здоров'я

людини [2]. Так регулююча функція екоподатку спрямована на запобігання діям, що завдають шкоди навколишньому природному середовищу, а превентивна (стимулююча) її підфункція полягає в тому, що екоподаток виконує роль засобу економічного стимулювання суб'єктів підприємницької діяльності до активної інвестиційно-інноваційної природоохоронної діяльності. Саме регулююча функція закладає ідеологію екологічного податку. Фіскальна функція екоподатку розглядається як другорядна, з огляду на незначні обсяги надходжень податку до бюджетів різних рівнів (рис. 1).

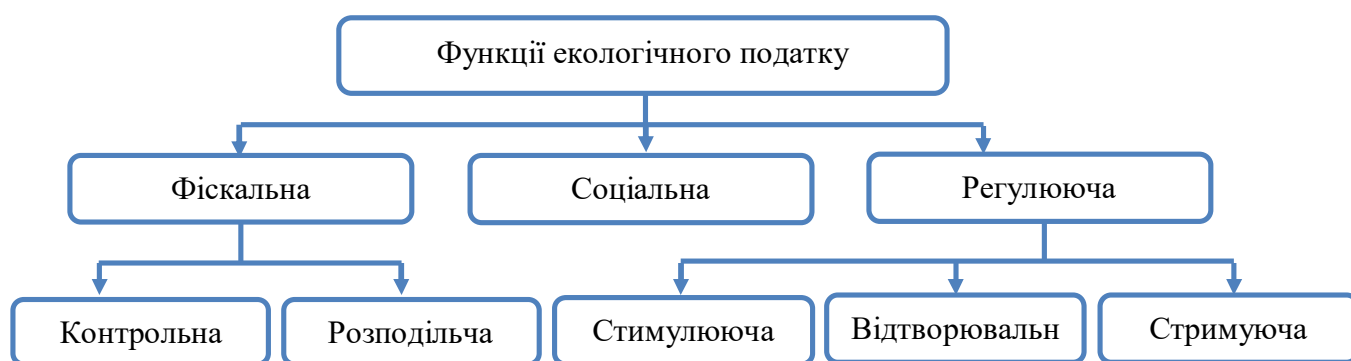

Рис. 1. Функції екологічного податку

Джерело: складено автором на основі [3]

Згідно з теорією зовнішніх ефектів будь-яка еколого-економічна діяльність супроводжується негативними або позитивними екстерналіями, які впливають на третіх осіб, що не є безпосередніми учасниками ринкових відносин. Негативні екстерналії виникають в тому випадку, коли виробництво чи споживання продукції породжує некомпенсовані витрати у третьої сторони. Так негативний вплив від господарської діяльності підприємств-забруднювачів відчують суб'єкти, які не беруть участі в конкретній угоді, виробництві та споживанні виготовленої продукції. Таким третіми особами можуть виступати суб'єкти господарювання, що розташовані безпосередньо на прилеглих до підприємства-забруднювача територіях, населення, що проживає в забрудненому середовищі та отримує шкоду для здоров'я, підприємства суміжних сфер господарювання тощо.

З метою корекції негативних зовнішніх ефектів держава повинна встановлювати податки для тих виробників, еколого-економічна діяльність яких створює несприятливі побічні ефекти для суспільства. Такі податки призначені для стримування діяльності, що покладає витрати на виробництво для третіх осіб та суспільства в цілому. Негативні екстерналії можуть бути виправлені шляхом стягнення податку еквівалентного зовнішній шкоді, заподіяній виробником [4].

Таким чином екоподаток, окрім фіскальної та регулюючої функції, має ще й зовнішні для фіску соціально-економічні ефекти. Так соціальна функція екологічного податку полягає у тому, що залучені таким чином кошти спрямовуються на усунення соціально-значимих негативних зовнішніх екстерналій, що в свою чергу компенсує потенційну або реальну заподіяну шкоду суспільному добробуту та соціальному розвитку.

Фіскальна функція екологічного податку полягає у забезпеченні наповнення й збільшення доходів бюджетів різних рівнів за рахунок оподаткування діяльності суб'єктів господарської діяльності, що чинить шкідливий вплив на стан навколишнього природного середовища (рис. 1). Аналіз ефективності виконання фіскальної функції передбачає дослідження обсягів надходжень екологічного податку до державного бюджету.

У цілому в структурі податкових надходжень до Зведеного бюджету України екологічний податок займає зовсім незначну частину – тільки 0,36% (рис. 2).

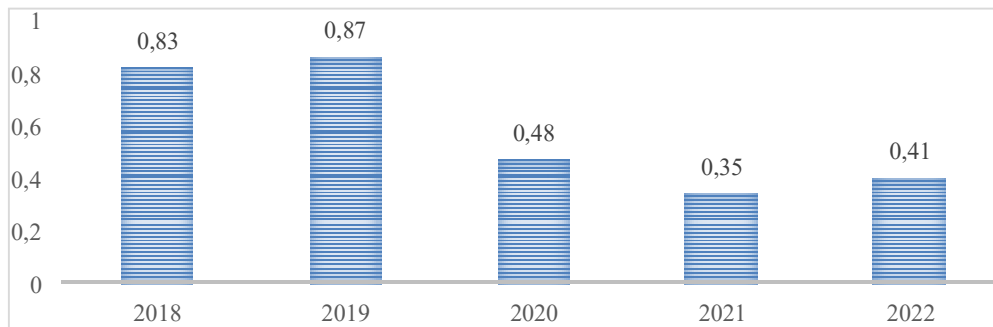

Рис. 2. Динаміка питомої ваги екологічного податку у структурі Зведеного бюджету України за 2018 – 2022 рік, %

Джерело: складено автором на основі [5].

У структурі доходів Державного бюджету України питома вага екологічного податку за останні п'ять років коливається від 0,8% до 0,4%, а у сукупних доходах місцевих бюджетів – від 0,4% до 2,33%. Частка екологічних податків у загальному обсязі оподаткування в різних країнах може значно відрізнятись. Так найнижчу частку екологічних податків мають США – тільки 3,2% загального обсягу оподаткування. А найвищий показник показує Ірландія – 11,9%. Середній рівень обсягів екологічних податків демонструють Греція та Нова Зеландія – по 6,1%, Японія – 6,5%, Фінляндія – 7,3%, Іспанія – 7,5% [6].

У 2022 році номінальний ВВП України становив 4 трлн 825 млрд грн. Екологічний податок в 4,8 млрд грн складає 0,1 % від ВВП, коли у країнах ЄС цей показник становить 2,4%. За структурою Європейське екологічне оподаткування частково співпадає з компонентами екологічного податку в Україні, наприклад енергетичні податки та податки за забруднення, зокрема, за розміщення відходів. Проте порівняння частки надходжень від екологічних податків в країнах ЄС та Україні буде некоректним, передусім через те, що екоподатки в ЄС включають такі види податків, що в Україні існують окремо від екологічного (транспортні та податки на ресурси).

Динаміка надходжень від екологічного оподаткування до бюджетів України за останні 5 років представлена на рис. 3.

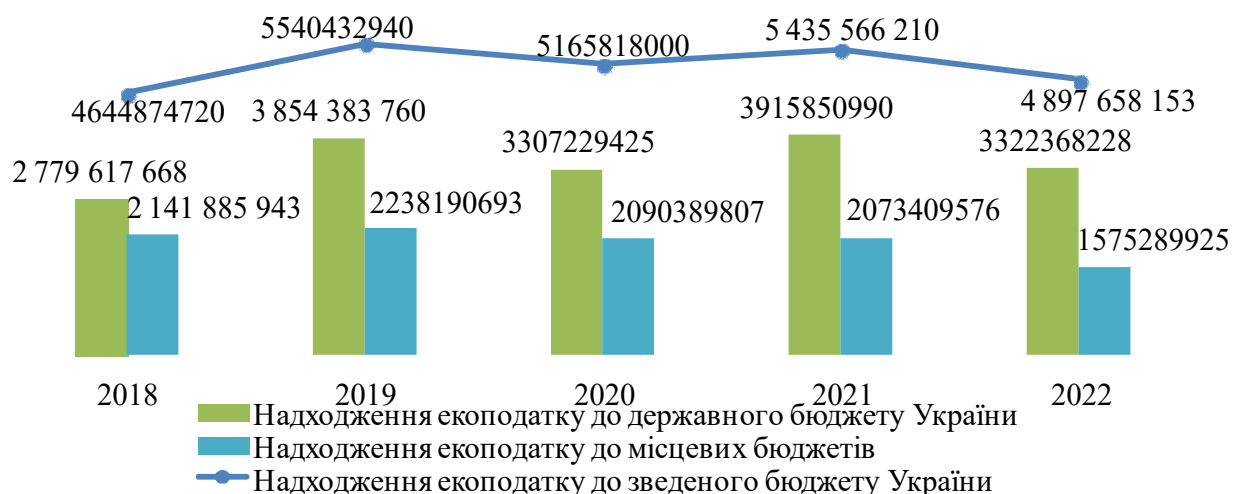

Рис. 3. Динаміка надходжень екологічного податку до бюджетів України за 2018 – 2022 роки, грн

Джерело: складено автором на основі [7]

Загалом за 2022 рік по Україні суб'єктами підприємницької діяльності було сплачено 4 млрд 897 млн 658 тис. 153 грн екологічного податку (рис. 3). Найбільші виплати були у 2019 році, коли підприємства сплатили 5,5 млрд грн. У попередні роки виплати сягали від 4,4 до 4,7 млрд грн. Надходження екологічного податку до бюджетів України не має чіткої тенденції. Це пов'язано зі зміною пропорцій розподілу цих коштів між Державним та місцевими бюджетами. Проаналізуємо динаміку надходжень екологічного податку до Зведеного бюджету за регіонами України (табл. 1).

Таблиця 1

Надходження від сплат екологічних податків до Зведеного бюджету за регіонами України в 2017 – 2021 рр., грн

Назва регіону	Рік					Приріст, %
	2017	2018	2019	2020	2021	
Місто Київ	1605066980	1746863330	2006792770	1870515140	1820301960	11,8
Київська область	21389980	21922800	25379220	39525820	36281520	41
Дніпропетровська	574226070	656165410	828656700	831080300	857216690	33
Донецька	628282590	580934570	749649930	636338400	791645730	20,6
Львівська	599258410	662515230	803064660	538427530	721497760	16,9
Запорізька	549861740	464487390	479950190	558061210	434520380	-20,9
Полтавська	143257400	173944840	200140370	204343440	262074400	45,3
Харківська	59526050	73996630	93094470	83322300	102615000	41,9
Черкаська	41821210	58633630	76669580	63129880	75759990	44,7
Миколаївська	32483810	38815150	48023550	51129840	57665890	43,6
Хмельницька	18626840	20741700	36003060	38080440	40093640	53,5
Луганська	16960350	6156830	10306630	11942220	14026370	-20,9
Херсонська	11506340	12336460	12840870	8569240	9822490	-17,1
Сумська	11123500	14493060	14220840	13603720	15678490	29
Чернігівська	7376320	13810600	10035680	17389770	11472510	35,7
Кіровоградська	7297210	9812480	9759140	13233480	11132800	34,5
Одеська	10375350	16733510	18913810	28043560	28994230	64,2
Вінницька	14003860	18278910	20530610	22167890	25920080	45,9
Житомирська	8745420	10645560	14390060	14416190	15243550	42,6
Рівненська	7468280	16143390	29915030	36143850	37223320	79,9
Волинська	5665050	8262490	8880250	12699650	11046700	48,7
Тернопільська	3836450	4711490	6348440	6351470	7276420	47,2
Чернівецька	2333210	2484970	2846450	3877720	3202660	27,1
Івано-Франківська	5456240	9543790	30742640	59656740	39390110	86,1
Закарпатська	3146190	2440500	3277990	3756250	4768720	34
Усього за рік:	4389510550	4644874720	5540432940	5165818000	5435566210	19,2

Джерело: статистичні дані для аналізу взяті у довоєнний період для більш об'єктивного відображення еколого-економічної ситуації без впливу військових подій [8].

Серед усіх регіонів останніми роками найбільшу частку у доходах зведеного бюджету займає Дніпропетровська (15,8%), Донецька (14,5%), Львівська (13,3%), Запорізька (8%) та Полтавська області (4,8%), а рекордний обсяг надходжень до державного бюджету перераховується підприємствами міста Київ, які в 2021 році сплатили 1 млрд 820, 3 млн грн екоподатків, що складає 33,5% в загальній структурі надходжень. На другому місці опинилась Дніпропетровська область, підприємства якої перерахували 857,2 млн грн екологічного податку. Найбільшу частину – ПАТ «Арселорміттал Кривий Ріг» – 339,4 млн

грн. Найменше екоподатку заплатили підприємства у Чернігівській (3,2 млн грн) та Закарпатській областях (4,7 млн грн).

Рейтинг найбільших підприємств-платників екоподатків у 2021 році представлено у таблиці 2.

Таблиця 2

Найбільші підприємства-платники екологічного податку у 2021 році

Платник екоподатків	Місце реєстрації	Сплачено, грн	Частка від загальної суми сплаченого екоподатку, %
ДП «НАЕК «Енергоатом»	місто Київ	1 037 006 260	19,07
АТ «ДТЕК Західенерго»	Львівська область	686 689 900	12,6
ПАТ «Центренерго»	місто Київ	506 121 840	9,3
АТ «ДТЕК Дніпроенерго»	Запорізька область	393 511 400	7,2
ТОВ «ДТЕК Східенерго»	Донецька область	372 896 360	6,9
ПАТ «Арселорміттал Кривий Ріг»	Дніпропетровська область	339 485 030	6,2
ПРАТ «ММК Ім. Ілліча»	Донецька область	236 697 590	4,4
ПРАТ «ПІВНІЗК»	Дніпропетровська область	148 112 080	2,7
ПРАТ «Полтавський Гзк»	Полтавська область	139 436 910	2,5
ПРАТ «ІНГЗК»	Дніпропетровська область	99 620 150	1,8

Джерело: складено автором на основі [9]

З табл. 2 видно, що найбільшу суму екологічного податку у 2021 році було сплачено підприємством ДП «НАЕК Енергоатом» – 1 млрд 37 млн 6 тис 260 грн, що становить найбільшу частку від загальної суми сплачених екоподатків по Україні.

Так з огляду на мізерну частку обсягів надходжень екологічного податку від загального обсягу оподаткування, фінансова роль екоподатку для державного, місцевих та зведеного бюджету залишається незначною та реалізується тільки для регіонів із найбільшою кількістю підприємств-забруднювачів навколишнього природного середовища та відповідно найбільшими обсягами надходжень податку.

На відміну від фіскальних податків, ефективність застосування яких визначається зростанням обсягів надходжень з одночасним збільшенням бази оподаткування та джерел їх виплат, екологічне оподаткування спрямоване на зменшення бази оподаткування, тому розраховувати на стабільність надходжень від цього виду податків не варто.

Регулююча (природоохоронна) функція екоподатку полягає у забезпеченні можливості з боку держави стимулювати чи дестимулювати окремі сфери діяльності, зокрема рівень техногенного навантаження [10]. Аналіз ефективності виконання регулюючої функцій екологічного податку в Україні передбачає дослідження динаміки обсягів забруднення. Ефективність стимулюючої ролі екологічного податку для досліджуваних суб'єктів господарювання можна визначити, проаналізувавши фінансові показники репрезентативної вибірки цих підприємств (табл. 3).

Таблиця 3

Фінансові показники найбільших підприємств-платників екологічного податку
у 2021 році

Платник екоподатків	Дохід, грн	Прибуток, грн	Екологічний податок до доходу, %	Екологічний податок до прибутку, %
ДП «НАЕК «Енергоатом»	83 118 205 000	15 396 374 000	1,2	6,7
АТ «ДТЕК Західенерго»	20 151 418 000	5 780 610 000	3,4	11,9
ПАТ «Центренерго»	12 558 504 000	976 584 000	4	51,8
АТ «ДТЕК Дніпроенерго»	14 332 181 000	-23 820 000	2,7	1 652
ТОВ «ДТЕК Східенерго»	13 286 848 000	48 710 000	2,8	765,5
ПАТ «Арселорміттал Кривий Ріг»	109 303 155 000	25 282 951 000	0,3	1,3
ПРАТ «ММК Ім. Ілліча»	146 398 329 000	16 368 471 000	0,2	1,4
ПРАТ «Полтавський Гзк»	44 243 547 000	15 519 034 000	0,3	0,9
ПРАТ «ІНГЗК»	40 723 708 000	20 579 681 000	0,2	0,5

Джерело: складено автором на основі [11]

Екологічний податок, що включається до собівартості, по відношенню до доходу досліджуваних підприємств, незначний та становить від 0,2% до 4% (табл. 3). З огляду на незначну частку екоподатку від річного доходу мінімізація екологічного податку до сплати не стимулює суб'єкти господарської діяльності до проведення модернізації. Так підприємствам-забруднювачам вигідніше сплачувати податок за забруднення навколишнього природного середовища ніж запроваджувати маловідходні і безвідходні, ресурсо- і енергозберігаючі технології виробництва.

Таким чином, стимулююча підфункція екологічного податку в Україні не реалізована.

В Україні надходження від екологічного оподаткування включають суми податку, що були сплачені за таку діяльність:

- 1) викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення;
- 2) скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти;
- 3) розміщення відходів у спеціально відведених місцях або об'єктах;
- 4) утворення та зберігання радіоактивних відходів;
- 5) викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю стаціонарними джерелами забруднення.

На рис. 4 наведено динаміку показників надходжень за складниками еко-логічного податку в Україні за 2017 – 2021 рр., яка свідчить про тенденцію до зростання за всіма показниками.

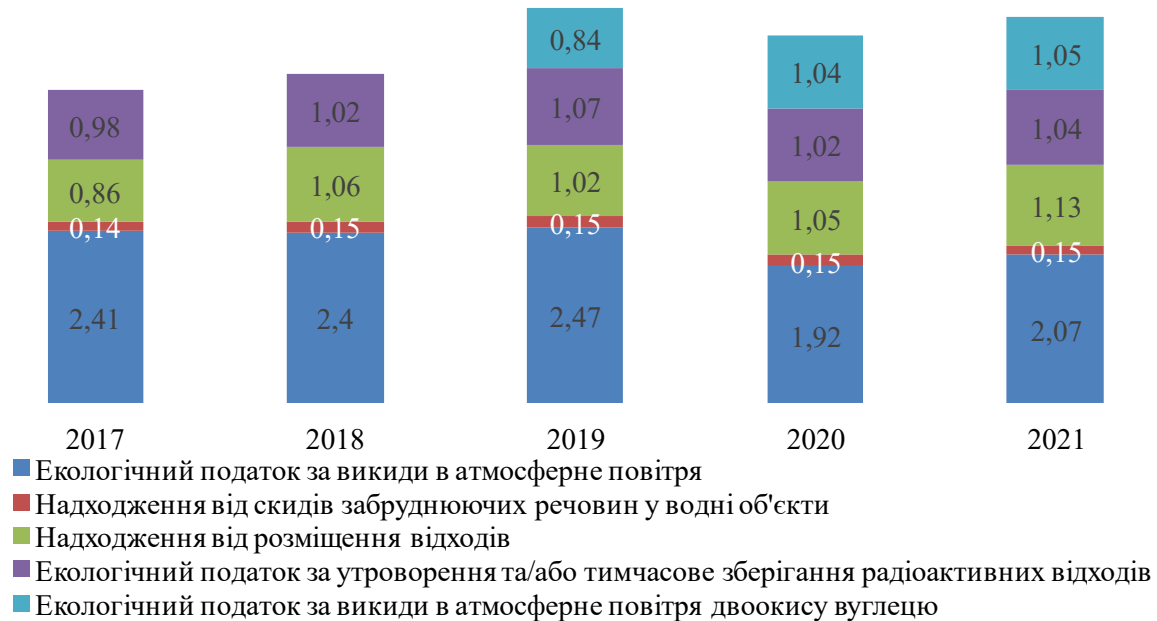

Рис. 4. Динаміка показників надходжень за складниками екологічного податку до Зведеного бюджету України за 2017 – 2021 рр., млрд грн
Джерело: складено автором на основі [12]

В 2021 році найбільшу питому вагу у структурі екологічного податку становлять надходження від сплати за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю (CO₂) стаціонарними джерелами забруднення, які складають 30,22% в структурі надходжень екологічного податку, а найменшу – надходження від скидів забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти, які складають всього 1,82% (рис. 4).

З метою оцінки регулюючої функції екоподатку проаналізуємо динаміку обсягів забруднення за його складниками.

Так обсяги забруднюючих речовин, які викидаються у атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення мають тенденцію до спаду. Проте справляння екологічного податку суттєво не вплинуло на їх скорочення підприємствами-забруднювачами [13] (рис. 5).

Рис. 5. Динаміка викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря за 2017 – 2021 рр., тис. т

Джерело: складено автором на основі [14]

Обсяги надходжень екологічного податку, що сплачувався за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин, в цілому має тенденцію до спаду, а їх частка в структурі таких надходжень зменшується (з 54,9% у 2017 році до 38,1% у 2021).

До загального фонду державного бюджету було мобілізовано 7,4 млрд грн податку, а до спеціального фонду місцевих бюджетів – 6,4 млрд грн.

Отже, екологічний податок не забезпечив стимулюючої та компенсаційної функцій.

Потреба у переході до кліматично нейтральної економіки викликала необхідність у внесенні до стратегії економічного розвитку України питання мінімізації викидів парникових газів.

Довгий час в Україні ставка податку за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю була дуже низькою (від 0,26 грн. до 0,41 грн. за тону викидів CO₂), що не стимулювало підприємства запроваджувати енергоефективні заходи та переходити на відновлювані джерела енергії. З метою зменшення вуглецеємності національної економіки в 2019 році до платників екоподатку приєдналися підприємства, обсяг викидів CO₂ яких перевищував 500 тон, а ставку податку було підвищено з 0,41 грн/т до 10 грн/т, що призвело до поступового скорочення викидів CO₂ в атмосферне повітря (рис. 6).

Рис. 6. Динаміка викидів в атмосферне повітря двоокису вуглецю за 2017 – 2021 рр., млн т

Джерело: складено автором на основі [15]

Хоча протягом 2017 – 2021 років обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами скоротились з 2585 до 2242 тис тон, а викидів вуглецю – з 124 до 112 млн тон, показники забруднення атмосфери залишаються стабільно високими, а стан атмосферного повітря в Україні – незадовільним. Більш того, руйнування виробничих підприємств, комунікацій та промислових об'єктів через російську військову агресію значно збільшило масштаби негативного впливу на атмосферне повітря.

Обсяги скидів забруднених зворотних вод у водні об'єкти мають позитивну динаміку до спаду, а кількість підприємств, що здійснюють скиди забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти поступово збільшується. При цьому, спостерігається зменшення частки забруднених вод у загальному обсязі скинутих зворотних водах з 21% у 2017 році до 10% у 2020 році, що є позитивною тенденцією (рис. 7).

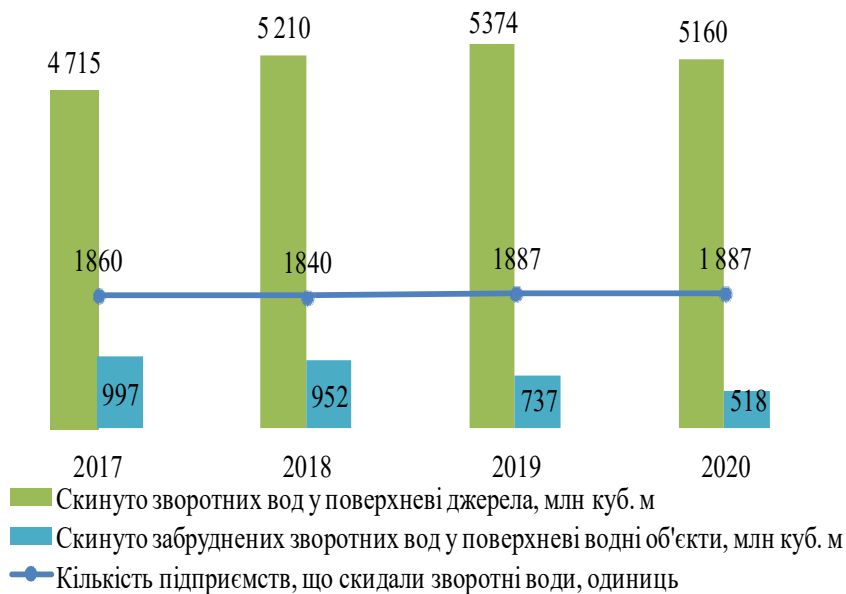

Рис. 7. Скиди забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти за 2017 – 2020 рр.

Джерело: складено автором на основі [16]

Частка надходжень від податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти незначна – тільки 3-4% у структурі надходжень екологічного податку, а постійне збільшення цієї частини екоподатку зумовлене лише зростанням його ставок.

У сфері управління відходами в Україні існують значні проблеми, що пов'язані передусім з великими обсягами їх накопичення (рис. 8).

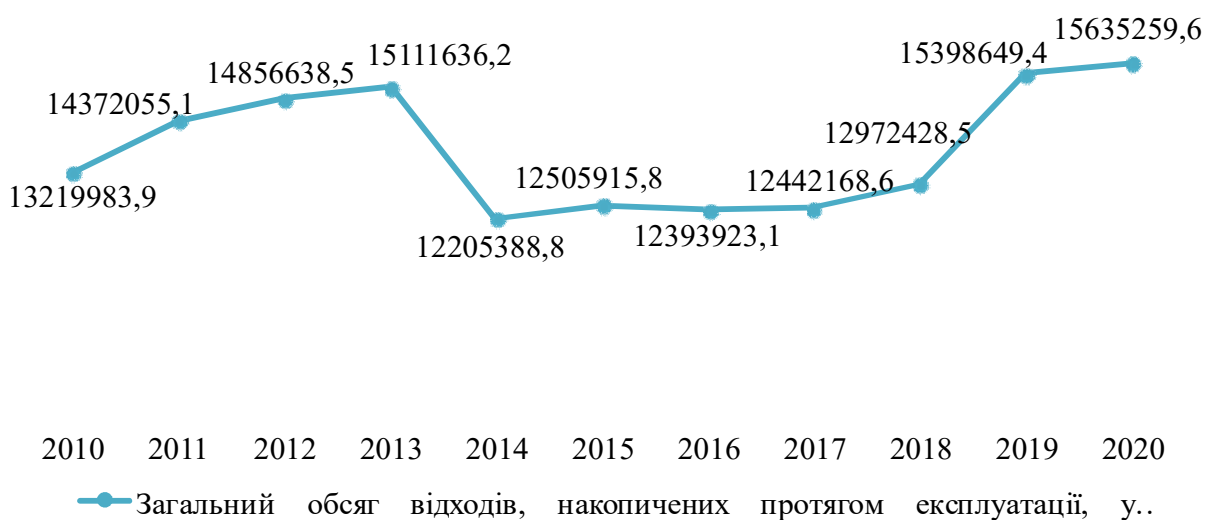

Рис. 8. Динаміка загального обсягу накопичених відходів на території України протягом 2010 – 2020 років, тис. т.

Джерело: складено автором на основі [17]

Загальний обсяг накопичених відходів в 2020 році склав 15,6 млрд тон, що на 15,4% більше ніж відповідний показник 10 років тому (рис. 8). Рекордно малий обсяг накопичення

відходів демонструє 2014 рік – 12 млрд 205 млн тон, проте дані за цей рік наведено без урахування тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та АР Крим.

За даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України тільки 5% з утворених промислових відходів сортуються і ще 1% спалюється, забезпечуючи тепловою енергією житлові будинки [18]. Інші ж 94% утворених відходів – захоронюються на 6000 легальних і нелегальних сміттєзвалищах, загальна площа яких складає 9 тис. га що спричиняє економічні, соціальні та екологічні проблеми (рис. 9).

Рис. 9. Управління відходами в Україні в 2010 – 2020 роках, млн тон
Джерело: складено автором на основі [19]

З 2016 року обсяги утворення відходів починають збільшуватись, при тому, що відсоток утилізації відходів залишається стабільним (28,5% – 21,7%), що свідчить про негативну тенденцію до скорочення обсягів утилізованих відходів (рис. 10). Частка спалених відходів залишається незначною – лише 0,2% – 0,4% від загального обсягу накопичених відходів (рис. 10).

Рис. 10. Застосування способів управління відходами за 2017 – 2020 рр., %
Джерело: складено автором на основі [20].

Видалення відходів у спеціально відведені місця залишається основним способом управління відходами в Україні, а частка видалених відходів має тенденцію до зростання (рис. 10). Обсяги надходжень від розміщення відходів у спеціально відведених місцях зростають, а їх частка у сукупних надходженнях екологічного податку до державного бюджету складає 15,8%, а до місцевих – 36,5%.

В цілому реалізація регулюючої функції екоподатку за розміщення відходів значно обмежена відсутністю стимулів, передусім через незначні розміри його ставок, тому фінансова мотивація власників відходів до мінімізації обсягів їхнього розміщення залишається недостатньою.

Розподіл екологічного податку між рівнями бюджетної системи відбувається відповідно до «Бюджетного кодексу України» (рис. 11).

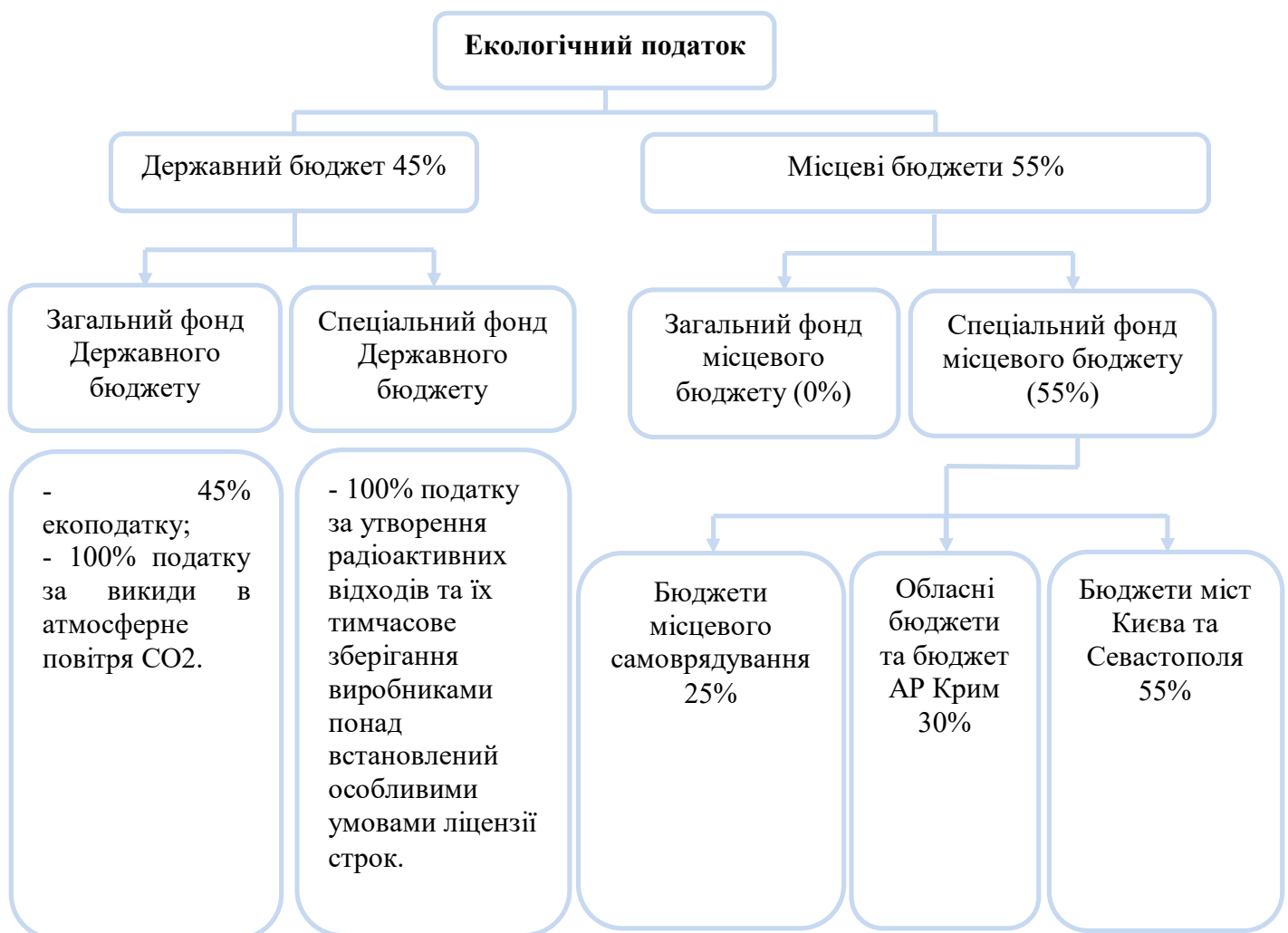

Рис. 11. Розподіл надходжень екологічного податку між рівнями бюджетної системи України, 2022

Джерело: складено автором на основі [21]

Частина екологічного податку (крім податку за утворення радіоактивних відходів) – 45 % зараховується до загального фонду Державного бюджету України, а отже не спрямовується на природоохоронні заходи (рис. 11). До надходжень спеціального фонду місцевих бюджетів належать 55% екологічного податку що справляється за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти, розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах, а також викиди в атмосферне повітря

забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення (за винятком викидів в атмосферне повітря двоокису вуглецю). З них до бюджетів місцевого самоврядування надходять 25% екологічного податку, обласних бюджетів та бюджету Автономної Республіки Крим – 30%, до бюджетів міст Києва та Севастополя – 55%.

Проте такий розподіл варто переглянути, адже саме міста, села та селища несуть найбільше екологічне навантаження. Більш того відповідно до основоположного принципу децентралізації – субсидіарності – саме базовий рівень місцевого самоврядування найближчий до громадян в питаннях екологічної безпеки, а органи місцевого самоврядування показують значно кращі показники ефективності використання надходжень екологічного податку. Чинні пропорції розподілу екологічного податку не дають можливість органам місцевого самоврядування спрямовувати достатній обсяг коштів на природоохоронні заходи [22]. Як наслідок, екологічний податок втратив свою функцію цільового призначення на компенсацію шкоди, нанесеної навколишньому середовищу, а постійна зміна пропорцій розподілу коштів від сплати екоподатку між рівнями бюджетної системи та складовими кошторисів унеможлиблюють формування послідовної політики природоохоронної діяльності та реалізації багаторічних програм у цій сфері.

Особливість податкового еколого-економічного інструментарію полягає в тому, що зібрані таким способом кошти надходять на бюджетні рахунки відповідного рівня та використовуються як джерело фінансування заходів спрямованих на вирішення екологічних проблем та компенсацію шкоди нанесеної навколишньому природному середовищу. Так підфункцією екологічного податку є відтворювальна, яка призначена для акумуляції коштів на відновлення використовуваних ресурсів. З метою визначення можливості досягнення компенсаційних цілей екологічного оподаткування проаналізуємо видатки бюджетів на природоохоронні заходи. Розглянемо динаміку витрат на охорону навколишнього природного середовища по регіонах України (табл. 4).

В 2022 році видатки Державного бюджету на охорону природного навколишнього середовища склали 4 млрд 714 млн 120 тис 529 грн, що становить тільки 0,17% у структурі видатків (рис. 12). З місцевих бюджетів на охорону навколишнього природного середовища в 2022 році було витрачено 512 млн 541 тис 274 грн, що складає лише 0,11% у структурі видатків.

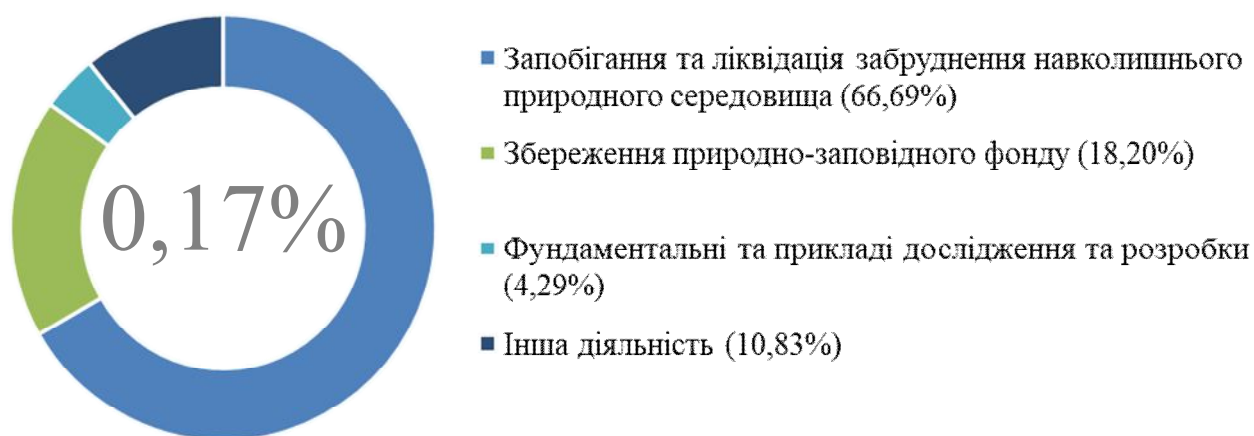

Рис. 12. Структура видатків Державного бюджету України на охорону навколишнього природного середовища, 2022 рік
Джерело: складено автором на основі [23]

Таблиця 4

Поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища по регіонах України в 2016 – 2020 рр., тис. грн

Назва регіону	Рік					Приріст, %
	2016	2017	2018	2019	2020	
Вінницька	180084,5	216836,1	268798,3	307768,1	218741,0	17,6
Волинська	114239,4	170828,0	238674,3	286243,1	295472,2	61,3
Дніпропетровська	5481696,9	5533501,6	7023517,9	8314305,8	9142088,1	40
Донецька	2054539,7	1852570,3	2145780,2	2352966,6	2482254,8	17,2
Житомирська	103306,2	116922,2	141477,6	181573,9	204391,3	49,5
Закарпатська	129108,8	164164,0	226195,4	268493,0	259193,0	50,2
Запорізька	1849575,8	2002980,7	2496107,2	2879570,7	2414852,0	23,4
Івано-Франківська	252727,4	316231,8	549438,8	633558,2	586705,7	56,9
Київська	601143,6	879681,3	766594,9	965021,2	1122821,1	46,5
Кіровоградська	113804,6	140353,3	156861,5	183759,8	205927,7	44,7
Луганська	608878,2	496698,9	406770,1	452360,8	469246,8	-29,8
Львівська	383469,5	446575,2	589175,9	520850,9	606350,0	36,8
Миколаївська	1358819,7	1446683,9	748595,1	922789,1	646336,3	-110,2
Одеська	519714,8	778429,0	545043,0	395119,9	798263,2	34,9
Полтавська	914033,3	1065777,7	1444803,1	1485544,3	1096504,5	16,6
Рівненська	329359,2	343791,3	366522,3	530075,0	518484,9	36,5
Сумська	308046,4	456000,6	736955,5	651891,4	627969,1	50,9
Тернопільська	12855,5	12649,6	17677,3	19811,8	36403,8	64,7
Харківська	822392,8	900042,9	1053048,1	1235800,5	1335006,5	38,4
Херсонська	74018,8	78111,8	88529,0	100712,3	181763,9	59,3
Хмельницька	180642,1	210868,2	256249,8	318935,3	319278,9	43,4
Черкаська	199580,9	254118,6	330856,2	354563,5	261082,2	23,6
Чернівецька	70163,8	86939,4	101366,2	122075,9	162666,5	56,9
Чернігівська	235349,2	285532,2	388659,3	352479,5	391339,5	39,9
м. Київ	2200673,7	2210134,7	3230294,0	3643919,7	3709408,9	40,7

Джерело: складено автором на основі [22].

Надходження від екологічного податку в 1,4 рази менші, ніж видатки на природоохоронні заходи з державного бюджету. Таким чином обсяги надходжень від екологічного оподаткування залишаються недостатніми для фінансування необхідних природоохоронних заходів. У той час, у країнах ЄС екологічний податок ефективно виконує як фіскальну, так і компенсаційну функцію. Основна причина ефективності податкового еколого-економічного інструментарію в країнах ЄС полягає у високих ставках, що спрямовані на те, щоб підприємствам-забруднювачам було вигідніше запроваджувати маловідходні і безвідходні ресурсо- і енергозберігаючі технології виробництва, а не сплачувати податок за забруднення довкілля. Таким чином збільшення ставок екологічного податку в Україні повинна призвести до підвищення ефективності регулюючої функції екоподатку, а отже, до покращення стану довкілля за умови використання зібраних таким способом коштів як джерела фінансування природоохоронних заходів та стимулювання забруднювачів мінімізувати податкове навантаження за рахунок модернізації виробництва.

Окрім того в розвинених країнах світу в сфері екологічного оподаткування діє принцип «кошти залишаються і використовуються там, де розташовані забруднюючі джерела», що дозволяє муніципалітетам спрямовувати кошти на реалізацію природоохоронних заходів та підвищення рівня захищеності життя громадян. Норма Закону України, яка дозволяла суб'єктам господарської діяльності отримувати частину коштів

екологічного податку на реалізацію екологічних заходів була вилучена у 2015 році. Так питання повернення коштів екологічного податку з державного бюджету виробникам (власникам) відходів на реалізацію природоохоронних заходів є дискусійним, адже порушує ідеологію екоподатку та містить корупційні ризики. Натомість економічними механізмами стимулювання та допомоги господарюючим суб'єктам в реалізації природоохоронних заходів може бути пільгове кредитування та інші види пільг, проте тільки після підвищення ставок екологічного податку й реалізації принципу «забруднювач платить».

ВИСНОВКИ

В результаті аналізу стану екологічного оподаткування в Україні було визначено, що чинна практика використання податкового еколого-економічного інструментарію характеризується недостатньою ефективністю та частковою втратою свого цільового призначення. Дослідження обсягів надходжень екологічного податку до державного бюджету України дало змогу зрозуміти, що фіскальна функція екоподатку повноцінно не реалізовується, а аналіз обсягів забруднення за складниками екологічного податку говорить про значну обмеженість реалізації регулюючої функції екоподатку через низьку фінансову мотивацію підприємств до мінімізації забруднення, що пов'язано передусім з незначними розмірами його ставок.

При постійному підвищенні ставок екоподатку з моменту його запровадження, обсяги надходжень від екологічного оподаткування до всіх рівнів бюджетної системи України як і його частка у загальному обсязі податкових надходжень залишаються незначними та недостатніми для фінансування заходів спрямованих на компенсацію шкоди нанесеної навколишньому природному середовищу. При цьому обсяги сукупних видатків на природоохоронні заходи перевищують надходження екоподатку, а отже такі видатки фінансуються за рахунок інших доходів бюджету.

Чинні пропорції розподілу екологічного податку між рівнями бюджетної системи України значно обмежують органи місцевого самоврядування щодо мобілізації фінансових ресурсів для проведення природоохоронних заходів. Як наслідок, екологічне оподаткування, як інструмент формування ефективної системи менеджменту відходів, втрачає своє цільове призначення і в кінцевому результаті не сприяє екологічній безпеці країни.

Кореляція обсягів надходження від сплат екологічних податків та обсягів забруднення природного навколишнього середовища має скласти напрям подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України: Закон України від 06.10.2022 р. № 2654-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-17. Ст. 112. URL: <https://tax.gov.ua/nk/rozdil-viii--ekologichniy-poda/> (дата звернення: 14.09.2023).
2. Про управління відходами: Закон України від 20.06.2022 р. № 2320-IX. *Голос України*. 2022. № 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text> (дата звернення: 14.09.2023).
3. Податкова система та шляхи її реформування (2001). Функції, які виконують податки. *Бібліотека економіста*: веб-сайт. URL: <https://library.if.ua/book/24/1736.html> (дата звернення: 14.09.2023).
4. Coase R. The Problem of Social Cost. *Journal of Law and Economics*. 1960. Issue 3. P.1-44.
5. Офіційний державний веб-портал бюджету для громадян. *Open budget*: веб сайт. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=6&year=2022&budgetType=NATIONAL> (дата звернення: 14.09.2023).

6. Веклич О.О. (2001). *Екологічне оподаткування в Україні: Реалії та напрями вдосконалення з урахуванням світового досвіду*. (Монографія). Київ: Либідь.

7. Офіційна сторінка Міністерства фінансів України. Дані та аналітика. Державний веб-портал бюджету для громадян: веб-сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/open-budget-webportal> (дата звернення: 14.09.2023).

8. Онлайн-платформа «SaveEcoBot». Екологічні податки України. Інформація щодо сплати до Зведеного бюджету України по платниках – суб'єктах природних монополій та платників рентної плати за користування надрами (далі – Екоподатки). Екоподатки за місцем реєстрації. URL: <https://www.saveecobot.com/analytics/ecotaxes> (дата звернення: 14.09.2023)

9. Аналітичний портал «Слово і Діло». Екологічний податок: хто сплатив найбільше у 2021 році. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/01/27/infografika/finansy/ekolohichnyj-podatok-xto-splatyv-najbilshe-2021-roczy> (дата звернення: 14.09.2023)

10. Онлайн видання «ECOBUSINESS». Екологія підприємства». Роль та завдання екологічного податку. URL: <https://ecolog-ua.com/news/rol-ta-zavdannya-ekologichnogo-podatku> (дата звернення: 15. 09. 2023)

11. Сервіс моніторингу реєстраційних даних українських компаній та судового реєстру для захисту від рейдерських захоплень і контролю контрагентів «Опендатабот». URL: <https://opendatabot.ua> (дата звернення: 15. 09. 2023)

12. Онлайн-платформа «SaveEcoBot». Екологічні податки України. Інформація щодо сплати до Зведеного бюджету України по платниках – суб'єктах природних монополій та платників рентної плати за користування надрами (далі – Екоподатки). Історія сплат екоподатків 2016 – 2021. URL: <https://www.saveecobot.com/analytics/ecotaxes> (дата звернення: 15. 09. 2023)

13. Офіційна сторінка Рахункової палати України. Екологічний податок за викиди не стимулював підприємства суттєво скоротити їх кількість. URL: <http://rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=1392> (дата звернення: 15. 09. 2023)

14. Утворення та поводження з відходами за 1995 – 2020 роки: статистичний збірник / Державний комітет статистики України. Київ, 2020. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/11/zb_dovkillia_2021.pdf (дата звернення: 15. 09. 2023)

15. Медіаплатформа про екологічну політику України «Ecopolitic.com.ua». Україна зменшила викиди вуглецю на 62,5%. Інфографіка. URL: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/ukraina-zmenshila-vikidi-vuglecju-na-62-5-infografika/> (дата звернення: 15. 09. 2023).

16. Скиди забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти за 2017 – 2020 роки: статистичний збірник / Державний комітет статистики України. Київ, 2020. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Dovk_20.pdf (дата звернення: 15.09.2023).

17. Загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації, у місцях видалення відходів по регіонах: статистичний збірник / Державний комітет статистики України. Київ, 2020. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/11/zb_dovkillia_2021.pdf (дата звернення: 15. 09. 2023)

18. Офіційна сторінка асоціації «Асоціація управління відходами». Про відходи в Україні. Деталі в цифрах. URL: <https://www.wma.org.ua> (дата звернення 15.09.2023)

19. Утворення та поводження з відходами за 1995 – 2020 роки: статистичний збірник / Державний комітет статистики України. Київ, 2020. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/11/zb_dovkillia_2021.pdf (дата звернення: 15. 09. 2023)

20. Застосування способів управління відходами за 2017 – 2020 роки: статистичний збірник / Державний комітет статистики України. Київ, 2020. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ns.htm (дата звернення 20.09.2023)

21. Податковий кодекс України: Закон України від 28.12.2014 р. № 79-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 12. ст.76. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#n2075> (дата звернення 20.09.2023)

22. Поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища по регіонах: статистичний збірник / Державний комітет статистики України. Київ, 2020. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/ns_rik/ns_rik_reg/onps_u/pvonps_reg_u.htm (дата звернення 20.09.2023)

23. Офіційний державний веб-портал бюджету для громадян «Open budget». Структура бюджету за видатками. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2021&budgetType=NATIONAL> (дата звернення: 22. 09. 2023)

REFERENCES

- Tax Code of Ukraine. (2010, December 2). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Kyiv: Parlam. Retrieved from: <https://tax.gov.ua/nk/rozdil-viii--ekologichniy-poda/> (in Ukrainian) (Accessed 14 September 2023). [in Ukrainian].
- Law of Ukraine on waste management № 2320-IX. (2022, June 20). *Holos Ukrayiny*, 141, Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text> (Accessed 14 September 2023). [in Ukrainian].
- Online platform «Economist's library» (2001). *Podatkova systema ta shlyakhy yiyi reformuvannya (2001). Funktsiyi, yaki vykonuyut' podatky* [Tax system and ways of its reform. Functions that perform taxes]. Retrieved from: <https://library.if.ua/book/24/1736.html> (in Ukrainian) (Accessed 14 September 2023). [in Ukrainian].
- Coase R. (1960). The Problem of Social Cost. *Journal of Law and Economics*, 3, 1– 44.
- Open budget (2022). *Ofitsiynyy derzhavnyy veb-portal byudzhetu dlya hromadyan* [State budget web portal for citizens]. Retrieved from: <https://openbudget.gov.ua/?month=6&year=2022&budgetType=NATIONAL> (in Ukrainian) (Accessed 14 September 2023). [in Ukrainian].
- Veklych O.O. (2001). *Ekolohichne opodatkuvannya v Ukrayini: Realii ta napryamy vdoskonalennya z urakhuvannyam svitovoho dosvidu* [Environmental taxation in Ukraine: Realities and areas of improvement based on world experience]. Kyiv: Lybid. [in Ukrainian].
- Official page of the Ministry of Finance of Ukraine. *Dani ta analityka. Derzhavnyy veb-portal byudzhetu dlya hromadyan* [Data and analytics. State budget web portal for citizens]. Retrieved from: <https://mof.gov.ua/uk/open-budget-webportal> (in Ukrainian) (Accessed 14 September 2023). [in Ukrainian].
- Online platform «SaveEcoBot» (2021). *Ekolohichni podatky Ukrayiny Informatsiya shchodo splaty do Zvedenoho byudzhetu Ukrayiny po platnykakh - sub'yektakh pryrodnykh monopoliy ta platnykiv rentnoyi platy za korystuvannya nadramy (dali – Ekopodatky)* [Environmental taxes of Ukraine. Information on payments to the Consolidated Budget of Ukraine by payers – subjects of natural monopolies and payers of rent for the use of subsoil (hereinafter referred to as Eco-taxes). Eco-taxes at the place of registration]. Retrieved from: <https://www.saveecobot.com/analytics/ecotaxes> (in Ukrainian) (Accessed 14 September 2023). [in Ukrainian].
- Analytical portal «Slovo i Dilo» (2021). *Ekolohichnyy podatok: khto splatyv naybil'she u 2021 rotsi* [Environmental tax: who paid the most in 2021]. Retrieved from: <https://www.slovoidilo.ua/2022/01/27/infografika/finansy/ekolohichnyj-podatok-xtosplatyv-najbilshe-2021-roczy> (in Ukrainian) (Accessed 14 September 2023). [in Ukrainian].
- Online publication «ECOBUSINESS». *Ekolohiya pidpryyemstva». Rol' ta zavdannya ekolohichnoho podatku* [Ecology of the enterprise. The role and tasks of environmental tax].

- Retrieved from: <https://ecolog-ua.com/news/rol-ta-zavdannya-ekologichnogo-podatku> (in Ukrainian) (Accessed 15 September 2023). [in Ukrainian].
- Servis monitorynhu reyestratsiynykh danykh ukrayins'kykh kompaniy ta sudovoho reyestru dlya zakhystu vid reyders'kykh zakhopen' i kontrolyu kontrahentiv «Opendatabot»* [Service for monitoring registration data of Ukrainian companies and the court register for protection against raiding and control of counterparties «Opendatabot»]. Retrieved from: <https://opendatabot.ua> (in Ukrainian) (Accessed 15 September 2023). [in Ukrainian].
- Online platform «SaveEcoBot». *Ekolohichni podatky Ukrayiny. Informatsiya shchodo splaty do Zvedenoho byudzhetu Ukrayiny po platnykakh – sub'yektakh pryrodnykh monopoliy ta platnykiv rentnoyi platy za korystuvannya nadramy (dali – Ekopodatky). Istoriya splat ekopodatkyv 2016 – 2021* [Environmental taxes of Ukraine. Information on payments to the Consolidated Budget of Ukraine by payers – subjects of natural monopolies and payers of rent for the use of subsoil (hereinafter referred to as Eco-taxes). History of ecotax payments 2017 – 2021], Retrieved from: <https://www.saveecobot.com/analytics/ecotaxes> (in Ukrainian) (Accessed 14 September 2023). [in Ukrainian].
- Official page of the Accounting Chamber. *Ekolohichnyy podatok za vykydy ne stymulyuvav pidpryyemstva suttyevo skorotyty yikh kil'kist* [Environmental tax for emissions did not stimulate enterprises to significantly reduce their number], Retrieved from: <http://rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=1392> (in Ukrainian) (Accessed 15 September 2023).
- State Statistics Committee of Ukraine (2020), *Utvorennya ta povodzhennya z vidkhodamy za 1995 – 2020 roky: statystychnyy zbirnyk* [Waste generation and management for 1995-2020: statistical collection]. Retrieved from: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/11/zb_dovkillia_2021.pdf (in Ukrainian) (Accessed 15 September 2023). [in Ukrainian].
- Media platform about the environmental policy of Ukraine «Ecopolitic.com.ua». *Ukrayina zmenshyla vykydy vuhletsyu na 62,5%. Infografika* [Ukraine reduced carbon emissions by 62.5%. Infographics]. Retrieved from: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/ukraina-zmenshylo-vykidy-vuhletsyu-na-62-5-infografika/> (in Ukrainian) (Accessed 15 September 2023). [in Ukrainian].
- State Statistics Committee of Ukraine (2020), *Skydy zabrudnenykh zvorotnykh vod u poverkhnevi vodni ob'yekty za 2017 – 2020 roky: statystychnyy zbirnyk* [Discharges of polluted return water into surface water bodies for 2017 – 2020: statistical collection]. Retrieved from: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Dovk_20.pdf (in Ukrainian) (Accessed 15 September 2023). [in Ukrainian].
- State Statistics Committee of Ukraine (2020), *Zahal'nyy obsyah vidkhodiv, nakopychenykh protyhom ekspluatatsiyi, u mistyakh vydalennya vidkhodiv po rehionakh: statystychnyy zbirnyk* [The total volume of waste accumulated during operation at waste disposal sites by region]. Retrieved from: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/11/zb_dovkillia_2021.pdf (in Ukrainian) (Accessed 15 September 2023). [in Ukrainian].
- The official page of the association «Waste Management Association». *Pro vidkhody v Ukrayini. Detali v tsyfrakh* [About waste in Ukraine. Details in numbers]. Retrieved from: <https://www.wma.org.ua> (in Ukrainian) (Accessed 15 September 2023). [in Ukrainian].
- State Statistics Committee of Ukraine (2020). *Utvorennya ta povodzhennya z vidkhodamy za 1995 – 2020 roky: statystychnyy zbirnyk* [Waste generation and management for 1995-2020: statistical collection]. Retrieved from: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/11/zb_dovkillia_2021.pdf (in Ukrainian) (Accessed 15 September 2023). [in Ukrainian].
- State Statistics Committee of Ukraine (2020). *Zastosuvannya sposobiv upravlinnya vidkhodamy za 2017 – 2020* [Application of waste management methods for 2017 – 2020: statistical

- collection]. Retrieved from: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ns.htm (in Ukrainian) (Accessed 20 September 2023). [in Ukrainian].
- Tax Code of Ukraine. (2010, December 2). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Kyiv: Parlam. vyd-vo (in Ukrainian), retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#n2075> (in Ukrainian) (Accessed 20 September 2023). [in Ukrainian].
- State Statistics Committee of Ukraine (2020). *Potochni vytraty na okhoronu navkolyshn'oho pryrodnoho seredovyscha po rehionakh* [Current costs for environmental protection by region». Retrieved from: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/ns_rik/ns_rik_reg/onps_u/pvonps_reg_u.htm (in Ukrainian) (Accessed 20 September 2023). [in Ukrainian].
- The official state budget web-portal for citizens «Open budget». *Struktura byudzhetu za vydatkamy*. [Budget structure]. Retrieved from: <https://openbudget.gov.ua/?month=6&year=2022&budgetType=NATIONAL> (in Ukrainian) (Accessed 22 September 2023). [in Ukrainian].

FUNCTIONAL AND INTENDED PURPOSE OF THE ENVIRONMENTAL TAX IN THE WASTE MANAGEMENT SYSTEM

Tymur Biriukov

*Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia, Ukraine*

Liudmyla Bukharina

*Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia, Ukraine*

The article is aimed at analysis of environmental tax structure and research of its main functions' essence. Due to the main purpose of environmental taxation, the regulatory function is defined as the major function that constitutes the ideology of environmental tax, and fiscal and social functions are considered as secondary ones.

The essence and role of the environmental tax social function in the correction of socially significant negative externalities accompanying an enterprise-pollutant economic activity and influence an uninvolved third party are revealed.

The dynamics and structure of environmental tax receipt to the state, local and consolidated budgets of Ukraine indicators were analyzed in order to determine its fiscal function effectiveness. The dynamics of environmental tax revenues to the consolidated budget of Ukraine by regions in order to determine those regions in which the fiscal function of environmental tax is most performed is considered.

The proportion of the collected funds distribution between the levels of the budget system were studied in order to assess the effectiveness of their use for the intended purpose.

The pollution volume dynamics according to the environmental tax main components were analyzed in order to assess the environmental tax regulatory functions effectiveness. The financial indicators of a representative sample of the largest environmental tax-paying enterprises were considered in order to assess the environmental tax stimulating role for the studied economic entities. The structure of budget expenditures for environmental protection measures was analyzed in order to determine the possibilities of environmental taxation compensatory goals achieving.

The main problems of environmental taxation are identified and the prospects for further research are outlined.

Key words: environmental tax, fiscal function, tax revenues distribution, regulatory function, environmental protection measures.